

Голові Спеціалізованої вченої ради для
присудження ступеня доктора
філософії ДФ 44.887.001 в Полтавській
державній аграрній академії
д.е.н., доценту Зось-Кіору М.В.

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Большакової Євгенії Леонідівни
на тему: «Менеджмент стійкого розвитку підприємств
агропродовольчої сфери України»
на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
зі спеціальності 073 «Менеджмент»

Ступінь актуальності обраної теми. На сучасному етапі розвитку економіки України, коли зовнішнє середовище характеризується мінливістю, кризовим станом, проблема стійкого функціонування соціально-економічних систем не тільки не втратила своєї значимості, але і придбала нові аспекти в своєму розвитку. Стійкість, здатність і можливості господарюючого суб'єкта до високоефективного та динамічного розвитку – важлива умова стабільного розвитку вітчизняних підприємств та стабілізації соціально-економічного положення держави. За таких умов постає об'єктивна необхідність у формуванні та реалізації напрямів, підходів, методів та інструментарію управління стійкістю підприємств, що функціонують в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Недостатність вирішення комплексу питань, пов'язаних із поглибленням актуального науково-практичного завдання щодо проблематики менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України, доводять актуальність теми дисертаційного дослідження.

Проведені в дисертаційній роботі дослідження виконанні у межах науково-дослідних робіт Полтавської державної аграрної академії за темами: «Управління соціально-економічним розвитком агропродовольчої сфери України», у якій автором запропоновано сучасні підходи до оцінки рівня менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств

агропродовольчої сфери України на основі інтегрованих показників (державний реєстраційний номер 0118U005208); «Управління соціально-економічною системою в умовах національних і глобалізаційних викликів», в якій автор визначив вплив державного регулювання на менеджмент стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств (державний реєстраційний номер 0117U003102); «Управління національною безпекою в умовах глобалізаційних викликів: макро-, мікро-, регіональний та галузевий рівні» (державний реєстраційний номер 0118U005209), роль автора полягає в обґрунтуванні ролі стратегічного менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств у контексті забезпечення продовольчої безпеки України.

Вищезазначене засвідчує актуальність обраної теми дисертації, коректність визначення предмету та об'єкту, мети та завдань представленого дослідження.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. В дисертації зроблена вдала спроба нового вирішення наукового завдання обґрунтування теоретичних, методичних та прикладних положень щодо проблематики менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України. Вірогідність отриманих результатів ґрунтується на теоретичній розробці автором досліджуваної проблеми, критичному узагальненні наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених та спеціальної наукової літератури з питань стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери. Дисертантом залучена достатня кількість інформаційних джерел, наукових праць, матеріалів нормативно-правового, статистичного та аналітичного характеру. Дисертація характеризується чітким дотриманням логіко-структурної схеми дослідження, відповідністю наукових результатів та винесених на захист положень наукової новизни поставленій меті та конкретизованим завданням дослідження. Отримані автором результати є обґрунтованими, базуються на поглибленому вивченні та узагальненні значного обсягу наукових джерел та коректному застосуванні сучасних методів дослідження. Розгляд отриманих результатів дослідження дає можливість докладно охарактеризувати кожен з них. Результати дослідження та рекомендації автора пройшли виробничу апробацію, що підтверджується відповідними документами. Зміст дисертації відповідають

її темі. Вказане є свідченням достатнього рівня обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертації висвітлено мету дослідження, яка полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичній актуалізації питань щодо удосконалення менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України. В роботі поставлено та реалізовано теоретико-методичні та практичні завдання. В цілому є підстави констатувати, що автору вдалося вирішити завдання та досягти мети дисертаційного дослідження. Завдання корелюють з ознаками наукової новизни, відповідно шляхи вирішення зазначених завдань, обрані автором, є оригінальними.

Представлені наукові положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, обґрунтовані з теоретико-методичної точки зору та є достовірними, базуються на сучасних і класичних теоріях менеджменту, дослідженнях зарубіжних та вітчизняних управлінців. Вирішення у роботі конкретних наукових завдань відрізняється системним підходом та базується на використанні широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів наукових досліджень, у тому числі: діалектичний метод наукового пізнання та системний підхід щодо аналізу соціально-економічних явищ і процесів. Для вирішення окреслених завдань були використані загальнонаукові та прикладні методи дослідження: діалектичний – для з'ясування сутності поняття «стійкість»; структурно-логічний аналіз – для визначення класифікації видів та чинників менеджменту стійкого розвитку підприємств; табличний, графічний та економіко-статистичний аналіз – для встановлення динамічних змін та аналізу основних тенденцій розвитку м'ясопереробної галузі та ринку м'яса і м'ясної продукції в Україні; проблемно-орієнтований – для обґрунтування напрямів підвищення ефективності та оптимізації менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України; метод меж і гілок та симплекс-метод – для розробки економіко-математичної моделі оптимізації портфеля інвестиційних проєктів з метою удосконалення менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств; абстрактно-логічний метод застосований для узагальнення результатів та формулювання висновків дослідження.

Для проведення відповідних розрахунків використовувалися програми MS Excel 2013, Matlab, STATISTICA 6.1.

Інформаційною базою дослідження, обґрунтування висновків і рекомендацій з удосконалення менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України є законодавчі та нормативні акти України, Європейського Союзу та інших країн, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, НАН України, матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, офіційні звіти та аналітичні публікації провідних міжнародних організацій, тематична наукова література, основні положення наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених за тематикою дослідження, інформаційні ресурси мережі Інтернет, а також використані власні аналітичні розрахунки та результати досліджень автора.

В роботі об'єкт, предмет і мета мають логічний взаємозв'язок. Об'єкт, предмет та мета роботи логічно пов'язані. Об'єктом дослідження є менеджмент стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних аспектів підвищення ефективності менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України.

Представлена дисертаційна робота Большакової Є.Л. має логічну структуру, її зміст повністю розкриває тему наукового дослідження. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок, всі розділи містять рисунки, таблиці, посилання на літературні джерела. Наведені у роботі дані підтверджені в ході дослідження. Висновки до розділів дисертаційної роботи та загальні висновки до неї є логічними й підтверджені результатами апробації на науково-практичних конференціях, публікацією у наукових фахових виданнях, впровадженням авторських пропозицій у діяльність відповідних установ.

Вищезазначене дозволяє констатувати стосовно достатньої обґрунтованості та достовірності основних положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Дисертант обґрунтував результати, які містять елементи наукової новизни. До найбільш вагомих здобутків можна віднести такі наукові положення:

- структурно-функціональний механізм менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України, який є синкретичною стійкою цілісністю, що являє собою конгломерат системоутворюючих елементів, які відповідним чином групуються, утворюючи різні підсистеми, та реалізують відповідні принципи, функції, методи, теорії, завдання й інструменти для досягнення встановлених цілей у межах забезпечення економічної, екологічної, ризикової та соціальної стійкості. Запропонований механізм відрізняється поєднанням узагальненої авторської класифікації чинників стійкого розвитку, розроблених основних критеріїв стійкості та базових принципів стійкого розвитку підприємств з врахуванням галузевої специфіки, що дозволить оптимізувати та забезпечити дієву реалізацію управлінських процесів самоорганізації, самооцінки, самозбереження, самоконтролю та адаптивного розвитку м'ясопереробних підприємств (пп. 1.2);

- методичний підхід до аналізу ефективності менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств, який представляє собою систему оціночних показників ефективності, що відображають основні тенденції розвитку аналізованого об'єкта в плані його організації та функціонального потенціалу, обумовлені вірогідністю досягнення поставлених цілей. Розробка зазначеного методичного підходу одночасно потребує оптимізації кількості етапів аналізу та отримання достовірної інформації щодо результатів господарської діяльності, що дозволяє виконувати просторово-територіальні аналітичні порівняння на мікро-, макро- і мезорівнях, проводити факторну оцінку та комплексний аналіз ефективності менеджменту, та є основою виявлення основних перешкод (економічних, соціальних, організаційних тощо), які заважають стійкому розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України (пп. 2.2);

- підходи до моделювання елементів менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України, в основі яких запропоновано актуальну модель оптимізації портфеля інвестиційних проектів, яка, на відміну від існуючих, передбачає синтетичне використання методу меж і гілок та симплекс-методу, застосування якої дозволить керівництву підприємства оптимально розподіляти проекти за часовими періодами в умовах

обмеженості власних ресурсів відповідно до обраної стратегії управління стійким розвитком підприємства (пп. 3.1);

- підходи до оцінювання рівня менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств з використанням актуалізованої системи показників та індикаторів стійкості, що, на відміну від існуючих, сприяє формалізації задач та інструментів для забезпечення пріоритетних напрямків стійкого розвитку підприємств, формування та коригування параметрів у систему оцінки коефіцієнтів, виконання розрахункових операцій за визначенням індикаторів стійкості, зведення отриманих результатів у таблицю інтегрованих показників економічної, екологічної, ризикової і соціальної стійкості та аналіз результатів кінцевих контрольних розрахунків рівня розвитку підприємства, що дозволяє отримати актуальну інформацію, яка забезпечуватиме розробку та реалізацію практичних заходів, спрямованих на підвищення рівня менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробного підприємства (пп. 2.3);

- сутнісно-змістовне значення концептуальних особливостей прийняття управлінських рішень у контексті менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств, які, на відміну від існуючих, базується на поєднанні узагальненої класифікації чинників стійкого розвитку, розроблених основних критеріїв стійкості та принципів прийняття управлінських рішень у контексті менеджменту стійкого розвитку, що дозволить забезпечити високу адаптивність м'ясопереробних підприємств до динамічно мінливого ринкового середовища стосовно їх економічної, екологічної, ризикової та соціальної стійкості (пп. 1.3);

- механізм розробки стратегії менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України, відмінністю якого є комплексування стратегічних рішень щодо фінансово-економічного, організаційно-управлінського, виробничо-технологічного, інвестиційного, інноваційного та кадрового розвитку потенціалу підприємств, що дозволяє сформувати їх довгострокові конкурентні переваги задля забезпечення продовольчої безпеки. Сформований механізм дозволить перейти м'ясопереробному підприємству до інноваційного стану, який відповідав би зовнішнім викликам та характеризувався змінами, які сприяють формуванню та реалізації безпекових цілей (пп. 3.3);

- рекомендації організаційно-економічного характеру щодо реалізації стратегії стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України у напрямі державного регулювання галузі. Визначено інструментарій забезпечення стійкого зростання підприємств м'ясопереробної промисловості в Україні, практичне застосування якого має свої відмінності та переваги, а саме: отримання виробниками м'ясної продукції необхідних кредитних ресурсів під заставу виробленої продукції; гарантія високоякісної та дієвої системи сировинного забезпечення, що дасть можливість здійснювати операції за заздалегідь регламентованими умовами, які відповідають критеріям актуальності, прозорості та об'єктивності; можливість врегулювання фінансово-економічних відносин між виробниками м'яса та організаціями з оптових і роздрібних продажів тощо (пп. 3.2).

Представлені дисертантом результати дослідження, висновки та рекомендації мають як теоретичне, так і практичне значення.

Значення отриманих Большаковою Є.Л. наукових результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад щодо проблематики менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України.

Практичні рекомендації за результатами дисертації впроваджено в діяльність Департаменту агропромислового розвитку та захисту довкілля Запорізької обласної державної адміністрації (довідка № 2029/01-00 від 13.07.2020 р.); Полтавської обласної державної адміністрації (довідка № 01-18/160 від 14.01.2020 р.). Результати дисертаційного дослідження дозволило з'ясувати рівень стійкого розвитку М'ясопереробної фабрики «АЛАН» та визначити пріоритетні напрямки подальшої діяльності. Розроблені положення та рекомендації стали суттєвим доповненням до процесу стратегічного управління розвитком М'ясопереробна фабрика «АЛАН» та включені до програми планування і управління фінансовим результатом при прогнозуванні діяльності підприємства на 2020-2025 рр. (довідка про впровадження № 38/12 від 18.12.2019 р.). Представлені у дисертації розробки застосовуються у господарській діяльності товариства з додатковою відповідальністю «М'ясокомбінат «ЯТРАНЬ», де здійснено апробацію запропонованої методики оцінювання рівня менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробного підприємства з використанням авторської системи показників та індикаторів

стійкості, що дозволило отримати достатньо повну, зрозумілу та об'єктивну інформацію про функціонування підприємства в усіх його сферах розвитку в розрізі пріоритетних проблем та цілей (довідка про впровадження № 158 від 02.12.2019 р.). Результати дисертаційної роботи, висновки та рекомендації схвалено та використано у практичній діяльності ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат», де пропозиції орієнтовані на забезпечення соціально-економічного зростання та розширеного відтворення виробничих ресурсів, що дозволить забезпечити високу адаптивність до динамічно мінливого ринкового середовища у контексті економічної, екологічної, ризикової та соціальної стійкості. Результати наукових досліджень застосовано у навчальному процесі Полтавської державної аграрної академії МОН України при підготовці студентів економічних спеціальностей під час викладання дисциплін «Управління потенціалом підприємства», «Менеджмент організацій», «Управління інноваціями», «Аграрний менеджмент» (довідка № 01-11/236 від 23.12.2019 р.).

Стосовно змісту та структури дисертаційної роботи: дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та додатків. Повний обсяг викладено на 236 сторінці друкованого тексту, який містить 6 таблиці (1 таблицю розміщено на окремій сторінці), 48 рисунки (9 рисунки розміщені на окремих сторінках), 4 додатків на 18 сторінках. Список використаних джерел налічує 247 найменувань.

Робота написана державною мовою. Стил викладення матеріалів в дисертації відповідає вимогам до наукових праць такого рівня, характеризується науковістю, системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю. Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Зміст представлених наукових завдань структурно та логічно узгоджений, їх кількість достатня для розкриття теми дисертаційної роботи та досягнення поставленої мети.

Всі розділи та підрозділи дисертаційної роботи містять результати, які становлять суттєвий науковий інтерес, є обґрунтованими та достовірними.

Зокрема, у першому розділі «Теоретичні засади менеджменту стійкого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України» проведено критичний аналіз теоретичних положень щодо управління розвитком м'ясопереробних підприємств шляхом уточнення таких понять як «стійкість», «стійкий

розвиток», «менеджмент стійкого розвитку» тощо. Поглиблені теоретичні положення щодо сутнісно-змістовного значення концептуальних особливостей прийняття управлінських рішень у контексті менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств, які, на відміну від існуючих, базуються на поєднанні узагальненої класифікації чинників стійкого розвитку, розроблених основних критеріїв стійкості та принципів прийняття управлінських рішень у контексті менеджменту стійкого розвитку, дозволяють забезпечити високу адаптивність м'ясопереробних підприємств до динамічно мінливого ринкового середовища стосовно їх економічної, екологічної, соціальної та ризикової стійкості. Узагальнення теоретичних положень щодо структурно-функціонального механізму менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України дозволили констатувати, що він є синкретичною стійкою цілісністю, яка являє собою конгломерат системоутворюючих елементів, які відповідним чином групуються, утворюючи різні підсистеми, та реалізують відповідні принципи, функції, методи, теорії, завдання й інструменти для досягнення встановлених цілей у межах забезпечення економічної, екологічної, соціальної та ризикової стійкості.

У другому розділі «Методичний інструментарій діагностики стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України» проведений аналіз тенденцій розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України за останні роки дозволив висвітлити проблеми галузі та шляхи їх подолання в сучасних умовах господарювання. Результати дослідження дозволяють констатувати, що скорочення виробництва свинини, яловичини та телятини призвело до зростання обсягів виробництва птиці. Тому вітчизняний ринок птиці відзначається високою ефективністю та відсутністю проблеми збуту готової продукції.

Автором удосконалений методичний підхід до аналізу ефективності менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств представляє собою систему оціночних показників ефективності, що відображають основні тенденції розвитку аналізованого об'єкта в плані його організації та функціонального потенціалу, обумовлені вірогідністю досягнення поставлених цілей.

Обґрунтовані методичні підходи до оцінювання рівня менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств з використанням

актуалізованої системи показників та індикаторів стійкості, які, на відміну від існуючих, сприяють формалізації задач та інструментів для забезпечення пріоритетних напрямків стійкого розвитку підприємств, формуванню та коригуванню параметрів у систему оцінки коефіцієнтів, виконанню розрахункових операцій за визначенням індикаторів стійкості, зведенню отриманих результатів у таблицю інтегрованих показників економічної, екологічної, ризикової і соціальної стійкості та аналізу результатів кінцевих контрольних розрахунків рівня розвитку підприємства.

У третьому розділі «Оптимізація менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України» застосування формалізованих підходів до моделювання елементів менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України, в основі яких запропоновано актуальну модель оптимізації портфеля інвестиційних проектів, яка, на відміну від існуючих, передбачає синтетичне використання методу меж і гілок та симплекс-методу дозволить керівництву підприємства оптимально розподіляти проекти за часовими періодами в умовах обмеженості власних ресурсів відповідно до обраної стратегії управління стійким розвитком підприємства. Сформовано авторське бачення рекомендацій організаційно-економічного характеру щодо реалізації стратегії стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України у напрямі державного регулювання галузі.

Адаптований механізм розробки стратегії менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств агропродовольчої сфери України, відмінністю якого є комплексування стратегічних рішень щодо фінансово-економічного, організаційно-управлінського, виробничо-технологічного, інвестиційного, інноваційного та кадрового розвитку потенціалу підприємств, дозволяє перейти м'ясопереробному підприємству до інноваційного стану, який відповідав би зовнішнім викликам та характеризувався змінами, які сприяють формуванню та реалізації безпекових цілей, формуванню довгострокових конкурентних переваг.

Отже, результати дисертаційного дослідження Большакової Є. Л. обґрунтовані на достатньо високому рівні та мають наукову достовірність. Висновки до розділів, загальні висновки є логічними та зрозумілими. Представлені результати дослідження можуть бути впроваджені у практичній

діяльності переробних підприємств агропродовольчої сфери України для підвищення їх ефективності діяльності. Назва дисертаційної роботи «Менеджмент стійкого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України» беззаперечно відповідає її змісту, що підтверджується як метою дослідження, так і вирішеними завданнями.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові результати дисертації представлені у 21 науковій праці, серед яких: 5 статей у колективних монографіях, 1 стаття, що входить до НМБД Web Of Science (Markina I., Zhylynska O., Bolshakova Ye. Leadership excellence in management of sustainable development of meat-processing enterprises. Sustainable Leadership for Entrepreneurs and Academics. 2018 Prague Institute for Qualification Enhancement (PRIZK) International Conference «Entrepreneurial and Sustainable Academic Leadership» (ESAL 2018), (0,71/0,42 друк. арк.), 7 статей – у фахових наукових виданнях (у тому числі 6 статті – у періодичних виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних), 9 праці апробаційного характеру. Загальний обсяг наукових праць за темою дисертації становить 8,4 друк. арк., особисто автору належить 7,3 друк. арк., що дозволяє вважати виконаними положення п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

Положення дисертаційного дослідження, в яких відображено наукову новизну, повністю подані у зарубіжних та фахових виданнях, обговорені на науково-практичних зібраннях. Представлені у дисертаційній роботі наукові результати, висновки і пропозиції належать особисто автору, та є значним науковим доробком. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті ідеї та положення, що отримані автором особисто.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз наукових публікацій, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи Большакової Є.Л., не дає підстав фіксувати допущення автором порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). У дисертаційній роботі є посилання

на джерела інформації за кожним випадком використання тверджень, розробок, відомостей, ідей та статистичних даних. Представлена до захисту наукова робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права та відображає бажання надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності, застосовувані методики досліджень, джерела інформації.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень. При загальній позитивній оцінці викладених у дисертації наукових положень, висновків та рекомендацій, слід відзначити певні дискусійні положення та зауваження, що полягають у наступному:

1) У підрозділі роботи, присвяченому дослідженню концептуальних аспектів механізму менеджменту стійкого розвитку підприємств, автор пропонує розглядати «стійкий розвиток» як дефініцію, що враховує науковий потенціал, але не зовсім зрозуміло як даний потенціал пропонується оцінювати, за допомогою яких показників запропоновано використовувати загальноприйняті або авторські інструменти.

2) При розробці методичних підходів до оцінювання рівня менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств з використанням актуалізованої системи показників та індикаторів стійкості (с. 130-136), не зовсім зрозуміла технологія вибору експертною радою показників оцінки стійкого розвитку і зведення їх до загального інтегрального виду.

3) На рис. 2.15 (с. 138) представлена модель-схема розрахунку рівня менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств, на якій автор вказує вектор стійкого розвитку підприємств, що досліджувались у роботі. Робота мала б додаткові переваги, якби автор пояснив, чому для одних підприємств вектор має позитивний нахил, а для інших – негативний.

4) У пункті 3.2 дисертаційної роботи на с. 183-187 розкриті напрями державної політики щодо забезпечення стійкого розвитку м'ясопереробних підприємств. Однак ці напрями представляються нам неповними без вказівки на необхідність розвитку логістичної інтеграції руху товару на основі оптимізації товарних потоків у межах стимулювання створення великих логістичних центрів та розвитку логістичного ринку в Україні.

5) На с. 185 дисертаційної роботи в якості напрямків реалізації державної політики з метою забезпечення менеджменту стійкого розвитку м'ясопереробного сектора пропонується активувати і адаптувати

інструменти довгострокового лізингу. Разом з тим, слід було б доцільним глибше і детальніше виділити механізми його активізації.

б) Ґрунтовність отриманого наукового результату була б значно вищою, якщо в роботі було б надано економічну інтерпретацію та вибір джерел фінансування для впровадження заходів, спрямованих на досягнення стійкого розвитку досліджуваних у роботі м'ясопереробних підприємств, отриманих завдяки проведеним розрахункам та запропонованих автором рекомендаціям.

В цілому дисертаційна робота Большакової Євгенії Леонідівни залишає позитивне враження, а відмічені дискусійні положення і окремі недоліки не знижують її наукового і практичного значення.

Вищевикладене має виключно дискусійний характер, належним способом реагування на ці зауваження може бути їх коментар під час публічного захисту, що жодним чином не ставить під сумнів вагомість наукових здобутків автора.

За змістом та оформленням дисертація Большакової Євгенії Леонідівни на тему: «Менеджмент стійкого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України», відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема:

1) Відповідає паспорту спеціальності 073 – «Менеджмент», галузь знань 07 – «Управління та адміністрування».

2) Відповідає вимогам, встановленим Порядком проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

3) Робота відповідає основним вимогам до дисертацій.

Таким чином, дисертація Большакової Євгенії Леонідівни є яскравим прикладом наукового дослідження, що виконано особисто автором, характеризується завершеністю та єдністю змісту.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам.
Дисертаційна робота здобувача Большакової Євгенії Леонідівни на тему: «Менеджмент стійкого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, враховує нові теоретичні, методичні та практичні підходи до реалізації актуального наукового завдання щодо менеджменту стійкого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України. Тему дисертації розкрито в повному обсязі, вирішено поставлені завдання, реалізовано мету дослідження, представлено

нові наукові результати, які мають як теоретичне значення, так і практичну цінність.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значимість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Большакової Євгенії Леонідівни на тему: «Менеджмент стійкого розвитку підприємств агропродовольчої сфери України» відповідає «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 073 – «Менеджмент».

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри менеджменту
та публічного адміністрування
Київського національного університету
технологій та дизайну

А. О. Касич

